

Panoramafrihet - friheten att publicera egna foton på nätet

Vad är panoramafrihet?

Panoramafrihet är friheten att publicera foton av byggnader och skulpturer som återfinns i offentliga miljöer. Det här är ett av de undantag från upphovsrätten som finns inskrivna i EU:s gällande upphovsrättsdirektiv från 2001. Undantaget är dock frivilligt, och det finns dock stora variationer i hur det har införts i olika medlemsländer.

Panoramafrihet är en förutsättning för att familjer ska kunna dela sina semesterbilder på internet, även när bilderna visar byggnader och skulpturer. Panoramafriheten är också nödvändig för att Wikipedia-artiklar om bland annat offentliga konstverk och arkitektur ska kunna illustreras med relevanta bilder.

De flesta tar för givet att de fritt får dela sina egna foton av byggnader, men i flera av EU:s medlemsländer krävs tillstånd från den som äger upphovsrätten till byggnaden.

Panoramafriheten i Europa är problematisk för Wikipedia-användare

EU:s upphovsrättsdirektiv listar ett antal undantag från upphovsrätten, det vill säga ett antal tillåtna sätt att använda upphovsrättsskyddat material utan tillstånd från rättighetshavaren.

Panoramafriheten, som ett av undantagen, behandlas i artikel 5.3 h i direktivet:

Artikel 5.3: Medlemsstaterna får föreskriva undantag eller inskränkningar [av upphovsrätten] i följande fall:

h) Användning av verk, till exempel arkitektoniska verk eller skulpturer, avsedda att vara stadigvarande placerade på allmän plats.

Eftersom undantaget är frivilligt väljer varje medlemsland huruvida de ska införa det. Det här har resulterat i ett lapptäcke av olika regler runt om i Europa (se bild).

Bara vissa medlemsländer har infört undantaget, och bland dessa finns det stora skillnader. Somliga medlemsländer tillåter fri användning av bilder på byggnader men inte av bilder på skulpturer. Andra tillåter båda delarna. Vissa länder tillåter publicering av bilder som tagits i allmänna inomhusmiljöer medan andra inte gör det. Vissa länder tillåter kommersiell användning av bilderna medan andra enbart tillåter icke-kommersiell användning.

Utöver förvirringen som detta legala lapptäcke orsakar har det inte entydigt slagits fast vilka nationella lagar som gäller när en bild av ett monument tas i ett land och publiceras på Internet i ett annat land.

Harmoniserad panoramafrihet skulle innebära ökad rättslig förutsägbarhet för alla internetanvändare. För Wikimedia-projekt som Wikipedia skulle det tillåta mer heltäckande information om byggnader och skulpturer i Europa, och det skulle krävas mindre byråkrati för att avgöra vilka foton som får publiceras. De problem och juridiska risker som skulle behöva undanröjas gäller inte heller bara kommersiella aktörer utan även ideella organisationer och enskilda.

Hur kan lagstiftningen förbättras

Dagens oklarheter kan åtgärdas genom att panoramafriheten blir obligatorisk i hela EU.

En annan del av lösningen är att inkludera bestämmelsen om panoramafrihet i en förordning i stället för, som i dag, i ett direktiv. En förordning, som får direkt effekt, är mindre öppen för tolkningar i de olika medlemsländerna.

De här enkla stegen skulle modernisera den Europeiska upphovsrättslagstiftningen och göra den mer förenlig med dagens användning av sociala medier.

Några ord om non commercial-villkor

Det kan vid en första anblick verka rimligt med ett undantag i upphovsrätten enbart för icke-kommersiell användning av upphovsrättsskyddade verk. Detta är dock en dålig lösning.

Vad som utgör kommersiellt bruk är en gråzon, särskilt på internet där publiceringen av ett verk ofta har både kommersiella och icke-kommersiella inslag. Många bloggare publicerar till exempel texter på reklamfinansierade plattformar trots att de själva inte avser tjäna pengar på sitt skrivande. Vidare skapar laglig kommersiell återanvändning av informationen på Wikipedia mervärden för samhället.

Wikipedia och andra Wikimedia-projekt innehåller bara material som kan återanvändas, även för kommersiella ändamål. Därmed kan vi tillhandahålla en värdefull informationskällor för alla sorters användare.

Vidare läsning: För mer information om den komplicerade situationen för panoramafrihet i Europa och globalt, se artikeln "Freedom of Panorama" on [Wikimedia Commons](#) (engelska).